

УДК 342.729 (477): 341.645

Мельник Роман Сергійович –

доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
професор кафедри адміністративного права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Право на свободу мирних зібрань через призму практики Європейського Суду з прав людини

У статті проаналізовано практику Європейського Суду з прав людини щодо справ, які впливають із статті 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Свобода зібрань та об'єднання). Автором сформульовано причини, що обумовлюють необхідність вивчення зазначених рішень суб'єктами правозастосовної діяльності в Україні. Проведено групування Рішень Європейського Суду з прав людини зазначеної категорії та детально розглянуто їх зміст. Висловлено рекомендації, спрямовані на покращення нормативного регулювання реалізації громадянами України права на свободу мирних зібрань.

Ключові слова: Європейський Суд з прав людини, Конвенція, мирні зібрання, демонстрації, адміністративний суд.

В статье проанализировано практику Европейского Суда по правам человека касательно дел, вытекающих из статьи 11 Конвенции о защите прав человека и основоположных свобод (Свобода собраний и объединения). Автором сформулированы причины, обуславливающие необходимость изучения указанных решений субъектами правоприменительной деятельности в Украине. Проведено группирование Решений Европейского Суда по правам человека указанной категории и детально изучено их содержание. Высказаны рекомендации, направленные на улучшение нормативного регулирования реализации гражданами Украины права на свободу мирных собраний.

Ключевые слова: Европейский Суд по правам человека, Конвенция, мирные собрания, демонстрации, административный суд.

The practice of European Court of Human Rights related to matters arising out of the article 11 of the European Convention for the Protection Human Rights and Fundamental Freedoms (Freedom of peaceful assemblies and associations) is analyzed in the article. The author has provided reasons for studying these decisions by the subjects of law enforcement activity in Ukraine. The decisions of European Court of Human Rights are classified and their content is studied thoroughly. Recommendations on improvement of legal regulation for exercise of right to peaceful assemblies by Ukrainian citizens are proposed.

Key words: European Court of Human Rights, Convention, peaceful assemblies, demonstrations, administrative court.

Право на свободу мирних зібрань завжди, а особливо в останні місяці, відіграло та продовжує відігравати величезне значення для розбудови України як демократичної, соціальної та правової держави. З огляду на це, окремі вітчизняні автори (О. Васьковська [1], Р. Куйбіда та

М. Серета [2], М. Смокович [3] та інш.) доволі активно цікавляться названою проблематикою, висловлюючи власні точки зору, коментуючи чинні нормативні акти та практику адміністративного судочинства, які так або інакше пов'язані з реалізацією громадянами України права на

свободу мирних зібрань. Такі наукові висновки є надзвичайно важливими як для учасників мирних зібрань, так і для представників публічної влади, які, з огляду на відсутність в Україні законодавства про мирні зібрання, можуть (а подекуди і повинні) порівнювати та перевіряти свої рішення (дії, бездіяльність) у цій сфері з існуючими коментарями фахівців. У даному випадку мова йде про те, що за ситуації, яка склалася з нормативним регулюванням реалізації права на свободу мирних зібрань, юридична доктрина цілком і повністю заслуговує на статус джерела **права мирних зібрань**¹. Такий алгоритм, на мій погляд, може позитивно вплинути на загальний стан реалізації зацікавленими особами названого права в Україні, певним чином забезпечить приватних осіб від порушень їх прав, а адміністративні суди – від постановлення неправомірних рішень про заборону мирних зібрань, якими, на жаль, на сьогодні, наповнена вітчизняна судова практика [4].

Проте, більш принципове значення у цьому плані відіграють рішення Європейського Суду з прав людини, присвячені питанням реалізації приватними особами належного їм права на свободу мирних зібрань, аналіз яких, власне, і складає головне завдання цієї публікації. Необхідність вивчення названих рішень пояснюється низкою причин:

по-перше, з огляду на ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини» [5] українські суди під час відправлення правосуддя мають застосовувати практику Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) як **джерело права**. Інакше кажучи, для судді рішення ЄСПЛ є, умовно кажучи,

¹ Під **правом мирних зібрань** нами розуміється сукупність норм адміністративного права, структурно розміщених у межах Особливого адміністративного права, які регулюють умови та порядок реалізації приватними особами права на свободу мирних зібрань.

законом, яким він зобов'язаний керуватися, розглядаючи справи, які знаходяться у нього у провадженні. При цьому обов'язковий характер для судді носять рішення ЄСПЛ, прийняті як щодо України, так і щодо будь-якої іншої держави.

Зазначений обов'язок суддів знайшов подальший розвиток у Кодексі адміністративного судочинства України [6] (далі – КАС), ч. 2 ст. 8 якого визначає, що **«суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського Суду з прав людини»**. Наведе положення є надзвичайно важливим для сфери, яка нами аналізується, оскільки саме адміністративні суди уповноважені приймати рішення про заборону реалізації права на свободу мирних зібрань, постановляючи які (рішення), останні, зобов'язані приймати їх у відповідності з практикою ЄСПЛ. **Невідповідність рішення адміністративного суду про заборону приватній особі реалізувати право на свободу мирного зібрання у практиці ЄСПЛ є підставою для визнання його неправомірним та, як наслідок, скасування;**

по-друге, у процес реалізації приватними особами права на свободу мирних зібрань залучені також і суб'єкти публічної адміністрації, представлені, насамперед, органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями. В окремих випадках (коли виникає необхідність припинити зібрання, наприклад, з огляду на його немирний характер) у даній сфері можуть діяти також і працівники правоохоронних органів. Останнє названі суб'єкти, відповідно до ч. 5 ст. 19 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини», також зобов'язані узгоджувати свої рішення та дії з практикою ЄСПЛ.

Разом з цим зазначу, що, на мій погляд, ст. 19 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав

людини» вимагає певного доопрацювання. У цій статті, можливо у межах окремої частини, необхідно зазначити, що органи місцевого самоврядування у межах своєї адміністративної практики також зобов'язані дотримуватися практики ЄСПЛ. Ця пропозиція є надзвичайно слушною на фоні тенденції щодо надання органам місцевого самоврядування додаткових повноважень, що може призвести до того, що останні перетворяться у центрального суб'єкта адміністративної практики, діяльність якого має бути максимально правомірною;

по-третє, практика ЄСПЛ є надзвичайно потужним імпульсом, який визначає подальший розвиток національного законодавства. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини» (ч. 1-4 ст. 19) встановлює, що як проекти законів, так і чинні законодавчі акти мають постійно перевірятися на предмет відповідності їх положень практиці ЄСПЛ з метою узгодження змісту останніх з рішеннями суду. З огляду на те, що в Україні до сьогодення все ще не прийнято закон «Про мирні зібрання», аналіз відповідних рішень ЄСПЛ є необхідним кроком на шляху роботи над проектом останнього. Окрім цього рішення ЄСПЛ мають бути покладені у підґрунтя аналізу чинних нормативних актів, які прямо або опосередковано стосуються реалізації приватними особами права на свободу мирних зібрань.

Протягом часу свого функціонування ЄСПЛ прийняв низку рішень, в яких була дана оцінка як законодавству, так і діям працівників адміністративних органів, які стосувалися таких аспектів: позитивних обов'язків щодо охорони зібрань; покарання за проведення зібрання та участь у зібранні; заборони проведення зібрання; ефективному правовому захисту права на свободу зібрань [7, с. 7-8].

Позитивні обов'язки щодо

охорони зібрань

Право на свободу мирних зібрань не може бути реалізованим за відсутності кореспондуючих обов'язків, покладених на державу в особі її уповноважених органів. До таких кореспондуючих обов'язків відносяться позитивні обов'язки адміністративних органів щодо охорони зібрань, зокрема, від учасників контрзібрання, від осіб, які не поділяють погляди (позиції) учасників мирного зібрання тощо. **«Вжити обґрунтовані та співмірні заходи для забезпечення безпеки учасників мирних демонстрацій – обов'язок держави-учасника»** [8, п. 32].

Відповідно, заборона проведення мирного зібрання з посиланням на можливі порушення громадського порядку є неправомірною. Адміністративні органи мають використати усі досяжні їм організаційні, технічні та людські резерви для того, щоб забезпечити охорону учасників зібрання, забезпечивши тим самим реалізацію останніми права на свободу мирних зібрань. **«Учасники зібрання повинні мати можливість проводити його, не боячись бути підданими фізичному насиллю з боку опонентів; такі побоювання могли б перешкодити публічному висловлюванню суспільно значимих позицій у асоціацій та інших груп** [9, п. 32]; **позитивне зобов'язання держави щодо охорони права на свободу зібрань є особливо важливим у випадках, коли мова йде про непопулярні погляди або меншинах, оскільки існує велика вірогідність ущемлення їх прав»** [10, п. 64].

Таким чином, обов'язок держави – застосовувати обґрунтовані та співмірні заходи для забезпечення можливості мирного проведення зібрання. Невиконання державою (адміністративними органами) позитивних обов'язків щодо охорони зібрань, є порушенням ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [11] (далі – Конвенція), яке робить

неможливим або суттєво ускладнює реалізацію приватними особами права на свободу мирних зібрань.

Разом з цим, необхідно відзначити, що закон, уповноважуючи адміністративні органи на охорону зібрання, не вимагає від останніх досягнення певного результату, оскільки останній може залежати від чималої кількості обставин, невідконтрольних уповноваженим органам. Так, у справі «Організація «Платформа «Лікарі за життя» проти Австрії» заявник звинувачував органи охорони правопорядку у бездіяльності під час мирного зібрання, яка призвела до того, що його учасники були піддані словесним образам та закидані яйцями. На його думку «австрійська влада, не вчинив практично необхідних кроків щодо забезпечення безперешкодного проведення демонстрації, знехтувала справжнє значення свободи зібрань» [9, п. 28]. За результатами аналізу справи ЄСПЛ встановив, що **«не дивлячись на те, що до обов'язків держав-учасниць Конвенції входить прийняття розумних та належних заходів для забезпечення мирного характеру демонстрацій, які проводяться відповідно до закону, вони не можуть дати абсолютних гарантій у цьому відношенні, хоча і володіють широкими повноваженнями під час вибору такого роду заходів. У цій сфері Стаття 11 Конвенції зобов'язує держави застосовувати заходи, але не зобов'язує їх отримувати певні результати»** [9, п. 34]. Інакше кажучи, позитивні обов'язки держави (адміністративних органів) щодо охорони мирного зібрання зводяться виключно до застосування усіх розумних та належних, у відповідній ситуації, заходів, спрямованих на охорону учасників зібрання від неправомірного тиску з боку їх опонентів чи інших осіб. Разом з цим, варто особливо наголосити на тому, що органи охорони правопорядку не можуть тлумачити свої позитивні обов'язки у названій сфері у формі «невтручання», яка б надавала їм можливість не реагувати на порушення

прав учасників зібрання. **«Справжня та ефективна повага свободи об'єднань та зібрань не може бути скорочена до простого обов'язку невтручання з боку держави; просто негативна концепція була б несумісною як з метою статті 11, так і з метою Конвенції у цілому. Таким чином, мають бути позитивні обов'язки для забезпечення ефективної реалізації цих прав»** [10, п. 64].

Покарання за проведення зібрання та участь у зібранні

Чинне законодавство України, зокрема Кодекс України про адміністративні правопорушення [12] (далі – КпАП), а також Кримінальний кодекс України [13] (далі – КК України) містять склади правопорушень, за вчинення яких організатори (учасники) масових заходів можуть бути притягнуті до юридичної відповідальності. При цьому варто звернути увагу на той факт, що усю сукупність таких правопорушень можна умовно поділити на дві групи: 1) ті, що безпосередньо порушують законодавство про мирні зібрання (ст.185-1, ст.185-2 КпАП) та 2) ті, що порушують вимоги інших нормативних актів, проте вчиняються під час мирного зібрання (наприклад, ст. 173 КпАП, ст.ст. ст. 279, ст. 293, ст. 294, ст. 295 КК України). Такий підхід, у цілому, є обґрунтованим та логічним, оскільки учасники масових заходів можуть вдатися до найрізноманітніших порушень громадського порядку, які, у свою чергу, з огляду на ч. 2 ст. 11 Конвенції та ч.2 ст. 39 Конституції України [14], можуть стати підґрунтям для визнання зібрання немирним та його примусового розпуску.

Практика запровадження юридичної відповідальності у даній сфері є поширеною, знаходячи своє закріплення також і у законодавстві інших європейських країн [15]. Подібні заходи, з огляду на можливі випадки проведення зібрань, які несуть загрозу громадському порядку та безпеці, правам та свободам

інших осіб тощо, виглядають обгрунтованими та необхідними. Сформульований висновок знаходить розвиток у практиці ЄСПЛ, який нагадує, що «... осуд за дії, які підбурюють до насильства на демонстрації, може вважатися прийнятним засобом у певних обставинах. Більш того, накладення санкцій за участь у несанкціонованій демонстрації подібним чином розглядається як таке, що співвідноситься з гарантіями статті 11 Конвенції» [16, п. 115].

Разом з цим, застосування покарань до організаторів та/або учасників зібрання має здійснюватися на законних підставах, оскільки у протилежному випадку юридична відповідальність неминуче перетвориться із засобу охорони правопорядку у засіб порушення права на свободу мирного зібрання. В останньому випадку мова йде, зокрема, про те, що юридична відповідальність може бути використана в якості неправомірного засобу попередження (обмеження) участі приватних осіб у майбутніх зібраннях.

У процесі розгляду ЄСПЛ справ, які впливають із ст. 11 Конвенції, останній сформулював низку положень, які конкретизують умови та порядок застосування покарання за проведення зібрання та участь у зібранні. Насамперед Судом акцентовано увагу на тому, що втручання у право особи на свободу мирних зібрань, яке проявляється у застосуванні покарання, має бути, по-перше, передбачено законом та, по-друге, переслідувати ціль попередження заворушень. Зокрема, суд визначив, що «свобода брати участь у мирному зібранні є правом такої важливості, що людина не може бути піддана покаранню – навіть незначному за шкалою дисциплінарних санкцій – за участь у демонстрації, яка не заборонена, якщо при цьому людина сама по собі не вчиняє жодної дії, яка заслуговує на осуд» [16, п. 115].

Отже, застосування покарання за проведення зібрання та участь у зібранні

можливе за наступних умов:

по-перше, особа бере або брала участь у зібранні, яке було в установленому законом порядку заборонено. Рішення про заборону зібрання може бути прийнято або адміністративним судом до початку його проведення, або уповноваженою особою органу міліції (за наявності відповідних підстав) під час його проведення. При цьому особливо необхідно наголосити на тому, що зібрання, про яке його організатори завчасно не повідомили органи влади (спонтанне зібрання), не може в автоматичному порядку бути визнаним незаконним чи забороненим. У разі, якщо учасники такого зібрання не порушують обмежень, встановлених ч. 2 ст. 11 Конвенції та ч. 2 ст. 39 Конституції України, таке зібрання повинно вважатися законним та, відповідно, дозволеним для проведення. Відповідно, до його учасників не може бути застосована відповідальність, передбачена ст.185-1 КпАП;

по-друге, особа, під час участі у забороненому або незабороненому зібранні вчинила протиправні дії, тобто такі, які заборонені Кодексом України про адміністративні правопорушення, Кримінальним кодексом України або іншим нормативним актом, який містить склад (склади) правопорушення. При цьому важливим є, щоб застосовані заходи мали на меті покарати особу саме за неправомірні дії, вчинені нею під час зібрання, а не за сам факт присутності на зібранні. З цього приводу ЄСПЛ зазначає: «... сутності права на свободу мирних зібрань може бути завдана шкода, у випадку, якщо держава не забороняє демонстрацію, але потім накладає санкції ... за факт присутності на ній її учасників, які не вчинили будь-яких дій, які б заслуговували засудження» [16, п. 117].

по-третє, застосування тієї або іншої санкції до учасника мирного та, відповідно, незабороненого зібрання повинно в обов'язковому порядку бути

«необхідним у демократичному суспільстві». З цього приводу важливим виглядає наступне положення, сформульоване ЄСПЛ. Суд вважає, що «виходячи з формулювання другої частини статті 11, а також статей 8, 9 та 10 Конвенції, єдиною необхідністю, яка здатна виправдати втручання у будь-які права, вказані у цих статтях, є обставина, щодо якої можна стверджувати, що вона виникла з демократичного суспільства» [10, п. 61].

З цього приводу, зокрема, вважаю за необхідне зазначити, що не будуть відповідати вимозі «необхідності у демократичному суспільстві» випадки притягнення до адміністративної відповідальності за ст.185-1 КпАП громадян України, які організували мирне спонтанне зібрання. Не дивлячись на те, що спонтанні зібрання, з одного боку, суперечать вимозі, пов'язаній з необхідністю завчасного повідомлення про такий захід, з іншого боку, – такі зібрання, підкреслю, якщо вони носять мирний характер, є вкрай необхідними у демократичному суспільстві, оскільки дозволяють приватним особам оперативно реагувати на ті або інші події, які відбуваються у державі чи суспільстві, та висловлювати своє ставлення до них, а раз так, то заборона мирного спонтанного зібрання у формі застосування санкцій не може бути «необхідною у демократичному суспільстві».

Заборона проведення зібрання

Заборона проведення зібрання є найбільш суттєвим з усіх можливих обмежень реалізації права на свободу мирних зібрань, а раз так, то представники публічної влади, уповноважені на прийняття такого рішення мають надзвичайно виважено, об'єктивно та всебічно підходити до його прийняття, належним чином оцінюючи співмірність шкоди завданої шкоді попередженій. Підстави для заборони проведення мирного зібрання чітко викладено у ч. 2 ст.

11 Конвенції. Сформульований у названих статтях перелік підстав для заборон проведення мирного зібрання є вичерпним. «Суд нагадав, що список виключень з прав на свободу вираження поглядів та зібрань, який міститься у статтях 10 та 11 Конвенції, закритий. Визначення цих виключень обов'язково обмежувальні та повинні тлумачитися у вузькому сенсі» [17, п. 84].

У практиці ЄСПЛ зустрічаються справи, в яких заявники оскаржували до Суду неправомірність заборон на проведення мирного зібрання владою. Аналіз цих справ є надзвичайно важливим для України, де, за даними Української Гельсінської спілки з прав людини у 2012 р. українська влада намагалася обмежити мирних зібрань в 358 випадках і в 90% випадків їй це вдалося [18]. Рішення про заборону мирних зібрань, які приймаються адміністративними судами в Україні, можуть носити як свідомо протиправний характер, так і впливати з невірною розуміння судом змісту обмежень, які перелічені у ч. 2 ст. 11 Конвенції. З огляду на це, необхідно детально проаналізувати такі обмеження, а також їх розуміння і тлумачення ЄСПЛ.

Найбільш часто, виходячи з практики Суду, влада забороняє проведення мирних зібрань з посиланням на наступне:

- зібрання можуть викликати порушення громадського порядку, призвести до заворушень, супроводжуватися вчиненням злочинів. ЄСПЛ з цього приводу зауважує, що заборона проведення зібрань з посиланням на можливі порушення громадського порядку, повинна бути заснована на достовірних доказах. При цьому такі порушення мають являти собою серйозну загрозу громадському порядку. «Вірогідність незначних інцидентів не може слугувати обґрунтуванням заборони на проведення мітингів...» [17, п. 94];

- учасники зібрання пропагандують ідеї, спрямовані на зміну існуючого

конституційного устрою, влади, закликають до сепаратизму тощо. ЄСПЛ роз'яснює: «той факт, що група осіб закликає до автономії або навіть пропонує відокремлення частини території країни, таким чином, вимагаючи фундаментальних конституційних та територіальних змін, не може автоматично виправдовувати заборону на її зібрання. Вимога територіальних змін у висловленнях та на демонстраціях автоматично не створює загрозу територіальній цілісності країни та національній безпеці... Заходи превентивного характеру щодо придушення свободи зібрань та вираження поглядів у випадках, які не стосуються підбурювання до вчинення насильства або відмови від демократичних принципів – якими б шокуючими або неприйнятними певні погляди або слова, що використовуються, не здавалися владі і якими б незаконними могли бути вимоги – роблять погану послугу демократії та часто ставлять її під загрозу. У демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права, політичним ідеям, які оспорюють існуючий порядок, реалізація яких здійснюється мирними засобами, має бути надана належна можливість їх вираження шляхом реалізації права на свободу зібрань, як і іншими законним способами. Таким чином... вірогідність того, що у ході мітингу ... можуть бути зроблені сепаратистські заяви, не може виправдовувати заборону на проведення цих мітингів» [17, п. 97, 98];

- ймовірна пропаганда насилля та заперечення демократичних принципів; ЄСПЛ у Постанові по справі «Інчал проти Туреччини» визначив, що «... звернення, зачитане на пам'ятній церемонії групі осіб..., яке містить такі слова, як: «опір», «боротьба» та «звільнення», – не обов'язково представляє собою заклик до насилля, озброєного опору або заколоту» [17, п. 102].

- створення загрози суспільній думці, що може викликати напруженість серед населення. Коментуючи сформульовану підставу для заборони мирного зібрання, ЄСПЛ зауважив: «... якщо будь-яка вірогідність напруження та палкого обміну думок між групами опонентів у ході демонстрації буде виступати підставою для її заборони, суспільство буде позбавлено можливості почути інші погляди з будь-якого питання, яке зазіхає на позицію більшості... Національна влада має проявити особливу пильність підчас забезпечення можливості меншості висловлювати свої погляди, навіть якщо вони суперечать суспільній думці» [17, п. 107].

Ефективний правовий захист права на свободу зібрань

Реалізуючи або маючи намір реалізувати право на свободу мирних зібрань, організатори або учасники зібрань можуть потрапити у ситуацію необхідності звернення за захистом даного права до суду (іншого органу, уповноваженого на перегляд первинного рішення). Потреба у такому кроці може виникнути у випадку, коли інші приватні особи або представники влади своїми діями (бездіяльністю) будуть перешкоджати суб'єктам названого права у його реалізації. Для протидії подібним проявам організатори (учасники) мирного зібрання повинні володіти ефективним правовим захистом права на свободу зібрань.

Юридичною основою ефективного правового захисту права на свободу зібрань є положення ст. 13 Конвенції, де зазначено, що «Кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження».

ЄСПЛ розглянув декілька справ, у

межах яких були сформульовані вихідні положення щодо змісту категорії «ефективний правовий захист права на свободу зібрань». Зокрема, ефективний правовий захист передбачає, що вирішення судом (чи іншою уповноваженою інстанцією) питання про законність/незаконність тих або інших дій (рішень, бездіяльності), які перешкоджають реалізації права на свободу мирних зібрань, має бути своєчасним, тобто **«під поняттям ефективного засобу правового захисту мається на увазі можливість отримання рішення до часу запланованих заходів»** [10, п. 81]. Про ефективний правовий захист права на свободу мирних зібрань, таким чином, можна вести мову лише у тому випадку, коли доступні засоби правового захисту реально будуть здатні покращити стан справ заявників. У розвиток сформульованої позиції можна навести також наступний висновок ЄСПЛ: **«Суд дотримується точки зору, що для ефективної реалізації свободи зібрань важливо, щоб діюче законодавство передбачало розумні строки, у межах яких державна влада має діяти, приймаючи доречні рішення. Діюче законодавство передбачає строки подання заявниками своїх повідомлень про проведення зібрань. На противагу цьому, для влади законом не встановлено жодних обов'язкових строків у частині надання кінцевого рішення до запланованої дати демонстрації. Суд вважає, що засоби правового захисту, які мають постфактумний характер ... не могли забезпечити адекватне виправлення ймовірних порушень Конвенції»** [10, п. 83].

Українське законодавство, на мій погляд, не створює для приватних осіб, які мають бажання реалізувати право на свободу мирних зібрань чи його реалізують, належних можливостей для забезпечення дії ст. 13 Конвенції. Це пов'язано з тим, що рішення про заборону проведення мирного зібрання приймається

не адміністративним органом, а адміністративним судом. Відповідно у ситуації, коли особа подає повідомлення про проведення мирного зібрання, скажімо, за тиждень до запланованої дати, то, у разі якщо суд першої інстанції заборонить його проведення, у неї не буде жодної процесуальної можливості, до початку такого зібрання, оскаржити це рішення в апеляційній інстанції. Таке оскарження може відбутися лише після запланованої дати мирного зібрання, тобто, у даному разі мова йде про **постфактумний правовий захист**. Змінити таку ситуацію можливо шляхом уповноваження адміністративних органів на прийняття рішень про заборону мирних зібрань, які, у свою чергу, можуть бути оскаржені до адміністративного суду. Відповідно до чинного, на сьогоднішній день, КАС України, адміністративні суди розглядають позови про заборону проведення мирних зібрань невідкладно. Це правило має залишитися чинним і на майбутнє. У разі реалізації сформульованої пропозиції, заявник-організатор мирного зібрання отримає можливість протягом тижня не лише отримати рішення адміністративного органу про дозвіл/заборону мирного зібрання, але і перевірити його законність в адміністративному суді.

Отже, роблячи загальний висновок з викладеного, зазначу, що у рішеннях ЄСПЛ можна знайти відповіді майже на усі питання, які виникають у вітчизняній правозастосовній практиці, спрямованій на забезпечення реалізації приватними особами права на свободу мирних зібрань. Відповідно, кожен представник адміністративного органу та кожен суддя адміністративного суду, перед прийняттям будь-якого рішення у названій сфері, зобов'язаний перевірити його на відповідність практиці ЄСПЛ. Це є їх конституційним обов'язком, оскільки кожен з них у своїй присязі зобов'язувався поважати та захищати права та свободи людини і громадянина. З іншого боку, на зазначену практику мають орієнтуватися

також і організатори (учасники) мирних зібрань, яка дозволить їм краще зрозуміти як власний правовий статус у даній сфері, так і межі в яких він може бути реалізованим. Подібна обізнаність, з одного боку, виключить зайві судові

позови та необґрунтованість звинувачення у бік влади, а з іншого, – сприятиме підсиленню власної позиції, у разі, коли останнім доведеться брати участь у судовому засіданні.

Список використаних джерел:

1. Васьковська О. Актуальні проблеми права на збори, мітинги, походи та демонстрації в Україні / О. Васьковська // Право України. – 2007. – № 8. – С. 74–77.
2. Куйбіда Р. Мирні зібрання: рік заборон / Р. Куйбіда, М. Серета // Юридичний вісник України. – 2012. – №1-2. – С. 18–19.
3. Смокович М. Право на свободу мирних зібрань: реалії та перспективи в Україні / М. Смокович // Юридична Україна. – 2013. – № 8. – С. 22–29.
4. Суди продовжують тотальну заборону мирних зібрань – коментар Романа Куйбіди [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.pravo.org.ua/2010-03-07-18-06-07/adminyust/1048-2012-06-01-14-41-29.html>.
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260.
6. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-36, № 37. – Ст. 446.
7. Избранные решения европейского суда по правам человека. Статья 11 Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Часть 2. Свобода собраний. – М., 2009. – 82 с.
8. Решение Европейского Суда по правам человека по делу Баранкевич (Barankevich) против Российской Федерации от 20 октября 2005 г. // В кн.: Свобода собраний в постановлениях Европейского Суда по правам человека. – Воронеж: Артефакт, 2009. – С. 189–201.
9. Решение Европейского Суда по правам человека по делу «Организация «Платформа «Врачи за жизнь» против Австрии от 21 июня 1998 г. // В кн.: Свобода собраний в постановлениях Европейского Суда по правам человека. – Воронеж: Артефакт, 2009. – С. 9–19.
10. Решение Европейского Суда по правам человека по делу Бачковский (Bączkowski) и др. против Польши от 3 мая 2007 г. // В кн.: Свобода собраний в постановлениях Европейского Суда по правам человека. – Воронеж: Артефакт, 2009. – С. 162–188.
11. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 04.11.1950 р. // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13, № 32. – Стор. 270.
12. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
13. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
14. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
15. Niedersächsisches Versammlungsgesetz (NVersG) vom 7. Oktober 2010 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.schure.de/21031/nversg.htm>.
16. Решение Европейского Суда по правам человека по делу Галстян против Армении от 15 ноября 2007 г. // В кн.: Свобода собраний в постановлениях Европейского Суда по правам человека. – Воронеж: Артефакт, 2009. – С. 231–272.

17. Решение Европейского Суда по правам человека по делу Станков и Объединенная организация Македонии «Илинден» против Болгарии от 2 октября 2001 г. // В кн.: Свобода собраний в постановлениях Европейского Суда по правам человека. – Воронеж: Артефакт, 2009. – С. 46–84.

18. Європейський суд з прав людини закликав Україну законодавчо врегулювати свободу мирних зібрань [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1365670748>.